

Етнічні мотиви в стилізації сучасного декоративного мистецтва

Анотація. У статті досліджено особливості використання етнічних мотивів у стилізації сучасного декоративного мистецтва. Розглянуто роль народних орнаментів, символів, технік і матеріалів як культурних кодів, що зберігають і передають духовну спадщину народів. Проаналізовано принципи творчого переосмислення етнічних традицій у контексті сучасної естетики та технологій. На прикладах робіт сучасних митців різних країн продемонстровано різноманітні підходи до інтерпретації етнічних мотивів – від декоративного запозичення до глибокого філософського осмислення. Особливу увагу зосереджено на етно-футуризмі як напрямі, що поєднує архаїчні форми з інноваційними технологіями. Обґрунтовано культурну, естетичну та етичну цінність використання етнічних мотивів у сучасному мистецтві як засобу збереження культурного різноманіття в умовах глобалізації.

Ключові слова: етнічні мотиви, декоративне мистецтво, стилізація, культурні коди, етно-футуризм, традиції, інновації, культурна ідентичність, глобалізація, культурне різноманіття.

Annotation. The article examines the features of using ethnic motifs in the stylization of contemporary decorative art. The role of folk ornaments, symbols, techniques, and materials as cultural codes that preserve and transmit the spiritual heritage of peoples is considered. The principles of creative reinterpretation of ethnic traditions in the context of modern aesthetics and technologies are analyzed. Using examples of works by contemporary artists from different countries, various approaches to the interpretation of ethnic motifs are demonstrated – from decorative borrowing to deep philosophical understanding. Special attention is focused on ethno-futurism as a direction that combines archaic forms with innovative technologies. The cultural, aesthetic, and ethical value of using ethnic motifs in contemporary art as a means of preserving cultural diversity in the context of globalization is substantiated.

Keywords: ethnic motifs, decorative art, stylization, cultural codes, ethno-futurism, traditions, innovations, cultural identity, globalization, cultural diversity.

У світі, де глобалізація стирає культурні кордони, етнічні мотиви в декоративному мистецтві мають особливе значення. Вони залишаються не просто елементами оздоблення, а культурними кодами, що зберігають і передають духовну спадщину народів світу. Сучасне декоративне мистецтво, звертаючись до етнічних джерел, створює дивовижний синтез традицій і новаторства, минулого і сьогодення [3].

Етнічні мотиви завжди були невичерпним джерелом натхнення для митців усього світу, створюючи живу спадкоємність між поколіннями творців. Ще з давніх часів, коли перші майстри наносили символічні візерунки на глиняний посуд і тканини, народне мистецтво служило засобом передачі культурних кодів і світоглядних систем. Кожен етнос, відповідно до власних географічних, історичних, соціальних і духовних умов, сформував неповторну художню мову з характерними знаковими системами, композиційними принципами та колористичними рішеннями.

Народні орнаменти, символи, техніки та матеріали формували унікальні художні традиції різних етносів. Народні орнаменти, часто наповнені глибокою символікою, відображали розуміння світобудови, космогонічні утворення, відносини людини з природою та надприродними силами. Такі традиційні елементи як пташки, дерево життя, солярні знаки, геометричні візерунки, несли в собі закодовані

послання, зрозумілі представникам певної культури. Унікальні матеріали – від особливих сортів деревини до місцевих барвників, від золотих ниток до неповторних керамічних полив – визначали технічні можливості та естетичні особливості мистецтва кожного регіону.

Нині ми спостерігаємо неабиякий інтерес до цієї спадщини. Цей феномен можна пояснити пошуком автентичності в епоху масового виробництва, протидією культурної гомогенізації, прагненням до екологічної та етичної свідомості у споживанні, а також загальним підвищенням уваги до питань культурної ідентичності та різноманіття.

Дизайнери, художники, архітектори та майстри декоративно-ужиткового мистецтва активно інтегрують етнічні елементи у свою роботу, створюючи неповторні твори, що промовляють до глядача мовою давніх символів і водночас відповідають сучасній естетиці. Вони звертаються до етнічних джерел не просто як до екзотичної декоративної форми, а як до потужного художнього засобу виразності. Вони досліджують музейні колекції, архіви, етнографічні матеріали, співпрацюють з носіями традиційних ремесел, аби глибше усвідомити семантику і технологію створення народних візерунків і форм. Інтегруючи ці елементи у свою роботу, вони створюють культурний міст між минулим і сьогоденням, між локальним і глобальним, між архівним і ультрасучасним.

Найцікавіші зразки сучасного декоративного мистецтва з етнічними мотивами демонструють органічний синтез, коли традиційні елементи не просто цитуються, а творчо переосмислюються. Такі твори мають подвійну культурну цінність – вони промовляють до глядача мовою давніх символів, апелюючи до колективного несвідомого та архетипних образів, і водночас відповідають естетичним запитам сучасності з її тяжінням до лаконічності, функціональності, концептуальності та експериментальності.

Особливість сучасної стилізації етнічних мотивів полягає в тому, що вона не просто копіює традиційні форми, а творчо їх переосмислює [6]. Це підтвердження має під собою вагомі історичні, естетичні та концептуальні підстави.

По-перше, мистецтво ХХІ ст. принципово відрізняється від традиційного народного мистецтва своїми цілями та контекстом. Якщо традиційне мистецтво було глибоко інтегроване в ритуальну, побутову та соціальну практику громади і функціонувало за чіткими канонами, то сучасне мистецтво існує в контексті постмодерної культури, де на першому плані простежуються індивідуальне відображення, концептуальний зміст і діалог з глядачем. Просте копіювання етнічних форм означало б ігнорування цієї фундаментальної різниці контекстів.

По-друге, сама природа стилізації як художнього методу передбачає виокремлення найвиразніших рис прототипу та їх творче перетворення. Митці «вдаються до декоративної трансформації, абстрагування, геометризації, спрощення або, навпаки, ускладнення етнічних елементів, залежно від художньої ідеї та концепції твору» [5]. Вони працюють з етнічними мотивами на різних рівнях абстрагування: від легкої модифікації традиційних елементів до глибинної трансформації, коли етнічне джерело вгадується лише у віддаленому натяку.

По-третє, сучасний технологічний та матеріальний арсенал значно розширився порівняно з традиційним інструментарієм. Сучасні митці сміливо експериментують не лише з формою, а й «з кольором, масштабом, фактурою, поєднують різні культурні традиції, створюючи мультикультурні арт-об'єкти» [5]. Вони інтегрують традиційні мотиви в нові медіа – від цифрових технологій до інсталяцій, від світлових проєктів до кінетичних об'єктів [3].

Нарешті, сучасна культурна ситуація характеризується підвищеною рефлексивністю. Митці усвідомлюють себе не просто носіями традиції, а її інтерпретаторами, які ведуть діалог між минулим і сьогоденням, між локальним і

глобальним. Ця рефлексивна позиція природно виключає можливість механічного копіювання і спонукає до критичного осмислення етнічних форм.

Таким чином, ця гра з формою і змістом дозволяє етнічним мотивам звучати по-новому, резонувати із сучасним культурним контекстом, створювати нові змісти на перетині традицій та інновацій.

Зазначимо, що звернення до етнічних джерел відбувається на різних рівнях. Для одних митців етнічні мотиви – це передусім зовнішня форма, декоративний елемент, що надає роботам оригінальності й екзотичності. Для інших – це глибинна філософська основа творчості, спосіб відновлення зв'язку з культурним корінням, осмислення національної ідентичності в глобалізованому світі. Найцікавіші твори сучасного декоративного мистецтва створюються на перетині цих підходів, коли етнічні мотиви залишаються не просто декором, а смисловим ядром художньої виразності.

Показовим прикладом такого симбіотичного підходу є роботи японської дизайнерки Рейко Судо, яка у своїх текстильних інсталяціях поєднує традиційну японську техніку «сашіко» з найсучаснішими технологіями та матеріалами. Її серія «Нуно» («Тканина») не лише візуально відтворює естетику традиційного японського текстилю, а й переосмислює концепцію «ваби-сабі» – японської естетики прийняття недосконалості та минулості – у контексті сучасної екологічної кризи, використовуючи перероблені та біорозкладні матеріали.

Український митець Олександр Клименко у своєму проєкті «Ікони на ящиках з-під набоїв» переосмислює традиційну іконографію, створюючи ікони на дошках від ящиків для набоїв із зони бойових дій [2]. Тут етнічний і релігійний контекст української іконописної традиції стає потужним засобом висловлювання антивоєнного протесту та переосмислення травматичного досвіду нації.

У галузі ювелірного мистецтва роботи польської мисткині Моніки Блазусяк демонструють органічний синтез традиційних слов'янських мотивів з сучасною мінімалістичною естетикою. Її колекція «Коріння» використовує архаїчні солярні символи та образи світового дерева, втілені в сріблі та бурштині за допомогою 3D-моделювання та лазерного різання, створюючи діалог між архаїчним світосприйняттям і технологічною реальністю XXI ст.

Американський кераміст корейського походження Кан Хо Лі у своїй серії «Спогади предків» переосмислює традиційні корейські керамічні форми, поєднуючи їх з елементами індустріального дизайну. Його роботи на перший погляд нагадують традиційний корейський посуд епохи Чосон, але коли розглянути їх ближче, виявляються складними концептуальними об'єктами, що досліджують теми культурної гібридності, міграції та пам'яті.

Британська текстильна дизайнерка Зандра Роудс створила колекцію «Indian Chic», де елементи традиційного індійського орнаменту інтегровані в авангардні силуети. Ця колекція не лише естетично вражає, а й піднімає важливі питання про колоніальну історію, культурний обмін та апропріацію, пропонуючи глядачеві замислитись над складними взаємовідносинами між західною та індійською культурами.

У різних галузях декоративного мистецтва етнічні мотиви проявляються по-різному. У текстильному дизайні це можуть бути традиційні орнаменти, техніка ткацтва, вишивки, батику, що переосмислюються в сучасному контексті. Кераміка звертається до старовинних форм і техніки декорування, поєднуючи їх з новими матеріалами та технологіями. В ювелірному мистецтві етнічні мотиви виражаються через характерні символи, техніку обробки металу, використання традиційних каменів і природних матеріалів.

Одним із найцікавіших напрямів є етно-футуризм – течія, що прагне поєднати архівні етнічні форми з футуристичними концепціями. Митці цього напрямку

інтерпретують стародавні символи і міфологічні образи через призму сучасних технологій і матеріалів, створюючи фантастичні об'єкти, що начебто поза часом – одночасно належать минулому, теперішньому і майбутньому.

Яскравою представницею етно-футуризму є фінська дизайнерка Сату Мааранен, яка у своїй колекції «Північне світло» інтегрує традиційні саамські орнаменти в авангардний одяг з використанням світлодіодів та оптоволокна. Її моделі демонструють, як древні символи північного сяйва та культ світла в полярних народів можуть знайти нове втілення в технологічному майбутньому, створюючи вбрання, що буквально випромінює світло відповідно до рухів тіла.

Корейсько-американська художниця Сооджин Бек працює з традиційним корейським мистецтвом пайброу, створюючи «Цифрові бандаджі» – абстрактні скульптури, що поєднують традиційну естетику обгортання тканиною з 3D-моделюванням і робототехнікою. Її рухомі інсталяції символізують входження стародавніх корейських духів у механізоване майбутнє.

Ці та інші представники етно-футуризму підкреслюють, що стародавні культурні коди не лише не втрачають свого значення в техногенному світі, а й можуть стати ключем до гармонійнішого і культурно різноманітнішого майбутнього.

Варто відзначити, що звернення до етнічних мотивів у сучасному декоративному мистецтві має не лише естетичне, а й етичне значення. В умовах культурної глобалізації та уніфікації, коли під загрозою опиняються традиційні культури малих народів, мистецтво стає одним із способів збереження культурного різноманіття [10]. Митці, що працюють з етнічними мотивами, часто виступають як культурні медіатори, що допомагають вести діалог між іншими традиціями, епохами, світоглядами. Це твердження обґрунтовується кількома важливими чинниками.

По-перше, такі митці здійснюють культурний переклад, роблячи традиційні форми та символи зрозумілими сучасному глядачеві. Вони інтерпретують давні культурні коди мовою сучасного мистецтва, перетворюючи їх з предмета етнографічного дослідження на живий елемент актуального художнього процесу. Через свою творчість вони допомагають подолати часові, просторові та концептуальні бар'єри між різними культурними системами.

По-друге, працюючи на перетині різних культурних традицій, митці демонструють їх взаємодію та взаємовплив, заперечуючи культурний ізоляціонізм і стверджуючи ідею культурного діалогу. Їхні твори часто стають простором зустрічі та взаємодії різних естетичних систем, що дозволяє глядачеві побачити як універсальні, так і унікальні аспекти кожної з них.

По-третє, надаючи нового життя традиційним формам і технікам, митці відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини – особливо в тих випадках, коли традиційні ремесла та мистецтва опиняються під загрозою зникнення. Вони не лише зберігають матеріальну форму, а й актуалізують духовний зміст і цінності, заковані в етнічних мотивах.

Нарешті, створюючи місток між минулим і майбутнім, ці митці пропонують моделі культурного розвитку, засновані на повазі до традицій та відкритості до інновацій, що надзвичайно важливо в сучасному світі, де надто часто ці поняття помилково протиставляються.

Водночас використання етнічних мотивів у сучасному мистецтві ставить перед митцями важливі етичні питання: де пролягає межа між творчими переосмисленнями і культурними привласненнями? Як працювати з культурними символами інших народів, зберігаючи повагу до їхніх традицій і вірувань? Найкращі зразки сучасного етнічного декоративного мистецтва демонструють глибоке, шанобливе і водночас творче звернення до культурних традицій різних народів.

Отже, етнічні мотиви в стилізації сучасного декоративного мистецтва – це не просто данина моді на екзотику, а важливий культурний феномен. Через творче

переосмислення етнічних традицій митці ведуть діалог з минулим, створюють мости між кращими культурами, формують нову естетику, що відповідає запитам сучасності і водночас зберігає зв'язок з культурними коренями. Саме в цьому синтезі традицій і новаторства, локального і глобального, архівного і сучасного полягає особлива цінність етнічних мотивів у декоративному мистецтві нашого часу.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. Категорія художнього образу як проблема естетичного освоєння світу в процесі творчої діяльності студентів художньо-графічного відділення. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград, 2016. Вип. 147. С. 77-81.
2. Лесів А. Мистецтво між тилом і фронтом. Сучасні українські ікони на дошках із ящиків з-під набоїв. *Народознавчі зошити*. 2019. № 6 (150). С. 1674-1683.
3. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
4. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
5. Марущак О.В., Довженко М.В., Мудрак Н.В. Стилiзація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 34-39.
6. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.
7. Марущак О.В., Магдич Я.І. Інтеграційний підхід у навчанні майбутніх учителів трудового навчання та технологій як умова збереження традицій декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. 2. С. 19-22.
8. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
9. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications. Proceedings of the VII International scientific and practical conference*. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.
10. Марущак О.В., Савчук І.В., Бойчук С.О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб.

наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 221-225.

11. Марущак О.В., Соловей В.В., Давидюк А.В., Хуан Чжічунь, Заєць Л.В. Створення художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва у проєктно-художній діяльності. *Innovative development of science, technology and education*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 466-476.

12. Соловей В.В., Марущак О.В., Лукова О.М., Багрій Д.С. Навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій основам композиції у декоративно-ужитковому мистецтві. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 3. С. 22-28.